

مهمترین مسائل سیاست خارجی دولت یازدهم

کد موضوعی: ۲۶۰

شماره مسلسل: ۱۳۱۲۳

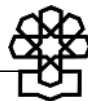
مردادماه ۱۳۹۲

دفتر: مطالعات سیاسی

به نام خدا

فهرست مطالب

۱.....	چکیده
۲.....	مقدمه
۳.....	۱. مسئله‌شناسی تهدید و فرصت برای سیاست خارجی جمهوری اسلامی
۳.....	۱-۱. تهدیدات
۵.....	۱-۲. فرصت‌ها
۷.....	۲. سطح‌بندی وضعیت سیاست خارجی جمهوری اسلامی
۷.....	۲-۱. سطح همسایگان
۱۰.....	۲-۲. سطح منطقه‌ای
۱۲.....	۲-۳. سطح جهانی
۱۳.....	۳. جهت‌گیری آتی سیاست خارجی
۱۶.....	نتیجه‌گیری
۱۸.....	منابع و مأخذ

مهمترین مسائل سیاست خارجی دولت یازدهم

چکیده

حوزه سیاست خارجی یکی از مهمترین حوزه عمل دولت یازدهم خواهد بود و موفقیت در آن منوط به شناخت صحیح از مهمترین مسائلی است که اولویتهای این حوزه به شمار می‌روند. این نوشتار با دو نگاه مسئله‌شناسی تهدید و فرصت و سطح‌بندی موضوعات در سه سطح همسایگان، منطقه‌ای و جهانی این عنوان را مورد مذاقه قرار داده است.

در حوزه تهدید و فرصت‌ها، سه مسئله هسته‌ای، تحریم‌ها و حقوق بشر مهمترین تهدیدات و سه موضوع وضعیت منطقه، راهبرد آمریکا نسبت به خاورمیانه و تغییر ترکیب قدرت جهانی مهمترین فرصت‌هاست.

در سطح همسایگان، نفت، رقابت منطقه‌ای و همکاری بر ضد ایران مهمترین مسائل موجود است. در سطح منطقه‌ای نیز، سوریه، عراق و بحرین مهمترین چالش‌های سیاست خارجی جمهوری اسلامی به شمار می‌روند. در سطح جهانی، نوع روابط با ایالات متحده مهمترین دستور کار سیاست خارجی دولت یازدهم خواهد بود.

مهمترین اولویت سیاست خارجی دولت آقای روحانی، برقراری ثبات و آرامش در سیاست خارجی جمهوری اسلامی در مواضع، اجرا و حتی مسائل اداری است.

مقدمه

تدبر در شرایط سیاسی کنونی نشان از اهمیت یافتن روزافزون سیاست خارجی در عملکرد آتی دولت آقای دکتر روحانی دارد. مسئله‌شناسی مهمترین تهدیدات و فرصت‌های حوزه سیاست خارجی در چهارسال آینده با توجه به نزدیک شدن زمان تغییر و جابجایی دولت و روی کار آمدن رئیس‌جمهور جدید بسیار ضروری است. این ارزیابی می‌تواند به برآوردی دقیق‌تر از این عرصه حیاتی منجر شده و قابلیت سنجش تناسب و کارآیی برنامه‌ها را عینی‌تر نماید.

در بررسی وضعیت سیاست خارجی جمهوری اسلامی در چهارسال آینده می‌توان از دو رویکرد متفاوت استفاده کرد: رویکرد نخست با مسئله‌شناسی سیاست خارجی جمهوری اسلامی در چهارسال آینده، مهمترین تهدیدات و فرصت‌های این حوزه را برآورد کرده و با استفاده از آنها به ارائه راهکار در این حوزه می‌پردازد. رویکرد دوم، با سطح‌بندی سیاست خارجی در سه حوزه همسایگان جمهوری اسلامی ایران، کشورهای منطقه‌ای و سطح جهانی، برآوردی سازمان‌یافته‌تر از مسائل سیاست خارجی ارائه می‌دهد. این دسته‌بندی در راهکار نهایی ارائه شده مؤثر خواهد بود.

این نوشتار به‌صورت بسیار موجز از هر دو رویکرد استفاده کرده و در نهایت به ارائه جهت‌گیری لازم در سیاست خارجی می‌پردازد.

۱. مسئله‌شناسی تهدید و فرصت برای سیاست خارجی جمهوری اسلامی

در مسئله‌شناسی تهدید و فرصت برای سیاست خارجی، مهمترین مسائل پیش روی سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران در کوتاه و میان‌مدت مورد اشاره قرار می‌گیرد. این مسائل در دو وضعیت تهدید و فرصت بررسی شده‌اند:

۱-۱. تهدیدات

با بررسی مسائل پیش روی سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران می‌توان مهمترین تهدیدات مطرح در این حوزه طی چهارسال آینده را به شرح ذیل مورد اشاره قرار داد:

— **مسئله هسته‌ای:** مسئله هسته‌ای از سال ۱۳۸۲ که وارد سیاست خارجی جمهوری اسلامی شد، به تدریج به صورت مهمترین موضوع سیاست خارجی درآمد. به این دلیل که حتی بدون در نظر گرفتن حواشی موجود در کنار این مسئله، خود وضعیت آینده فعالیت هسته‌ای در ایران از اهمیت خاصی برخوردار است. با هر رویکردی در قبال سیاست خارجی جمهوری اسلامی، باید مشخص شود که در مورد این مسئله چه سیاستی در پیش گرفته خواهد شد. رئیس‌جمهور به‌عنوان رئیس قوه مجریه و رئیس شورای عالی امنیت ملی در این خصوص نقش بسیار پررنگی خواهد داشت.

ایران تاکنون سه رویکرد متفاوت را در حوزه هسته‌ای اتخاذ کرده است. در سال‌های نخست مطرح شدن این پرونده، جمهوری اسلامی همکاری گسترده‌ای را با کشورهای غربی داشت اما به دلیل رویکرد نامناسب غربی‌ها و نداشتن هرگونه

انعطاف و واقع‌گرایی، نظام اسلامی با تغییر روش سیاسی، اقدام به ازسرگیری فعالیت‌های هسته‌ای و مذاکره همزمان کرد. این رویکرد در ابتدا با موفقیت‌هایی همراه بود اما به دلیل اینکه غربی‌ها به توافقات خود پایبند نبودند به نتیجه نرسید. پس از این بود که نظام اسلامی تصمیم گرفت با پافشاری بر حق قانونی خود و تلاش برای اعمال بدون تبعیض مقررات جهانی، مسئله هسته‌ای را حل کند. دولت آینده باید با بررسی دقیق نقاط قوت و ضعف رویکردهای گذشته، بهترین شیوه را برای پیگیری این حق مسلم ملت ایران اتخاذ کند.

- رویارویی با غرب (تحریم‌ها): مهمترین دغدغه کنونی متن جامعه ایران، مسائل اقتصادی و مشکلاتی است که به سبب وجود تحریم‌های گسترده بر ضد ایران به وجود آمده است. اگرچه بهانه وضع تحریم‌ها مسائل هسته‌ای بود اما قطعاً رفع آنها ارتباط مستقیمی با نوع رابطه ایران با غرب در آینده دارد. برخلاف مقطع اولیه وضع تحریم‌ها، اکنون غربی‌ها به صراحت اعلام می‌دارند که هدف از تحریم‌ها، تغییر مواضع سیاسی جمهوری اسلامی ایران است. به همین جهت، داشتن یک برنامه منسجم برای مواجهه با غرب و نوع تعامل با این کشورها در آینده سیاست خارجی بسیار مهم است.

یکی از آسیب‌های جدی سیاست خارجی ایران در چند سال گذشته، شنیده شدن صداهای متعدد و متفاوت ازسوی مقامات ارشد در قبال رویارویی با غرب است. حوادث داخلی نیز مزید بر علت شده است. حوادث بعد از انتخابات ریاست‌جمهوری سال ۱۳۸۸ با امیدوار کردن غربی‌ها به تغییر از درون، ضربه بزرگی برای سیاست خارجی جمهوری

اسلامی ایران بود. دولت جدید باید با مدیریت قوی هم از تمام ظرفیت‌های موجود استفاده کند و هم تلاش‌ها را هماهنگ کند تا به نتایج دلخواه دست یابد.

- حقوق بشر: با استفاده از نتایج روندپژوهی فعالیت‌های ضدایرانی سی سال گذشته از سوی دشمنان جمهوری اسلامی، به نظر می‌رسد با توجه به پر شدن ظرفیت مسئله هسته‌ای، اکنون نوبت به شدت گرفتن مباحث حقوق بشری در مقابله با ایران، فرا رسیده است. تبلیغات در مورد تعداد زندانیان سیاسی در ایران، نبود آزادی بیان، تعداد زندانیان روزنامه‌نگار، حقوق زنان، حقوق اقوام و اقلیت‌ها و حتی حقوق همجنس‌بازان نشان از برنامه‌ریزی گسترده برای پرداختن پرحجم به این دغدغه قابل توجه و با اهمیت در جامعه جهانی دارد.

پیشگام در این موضوع، کشور کانادا است. تحریم‌های حقوق بشری کانادا، اتحادیه اروپا و همچنین دولت ایالات متحده به‌روشنی از زمینه‌سازی برای برجسته کردن این مسئله حکایت دارد. اظهارات مقامات سیاسی غرب درباره انتخابات ریاست‌جمهوری ایران مؤید این ادعاست.

۱-۲. فرصت‌ها

مهمترین فرصت‌های پیش روی سیاست خارجی به‌لحاظ مسئله‌شناسی عبارتند از:

- اوضاع منطقه: بررسی اوضاع منطقه‌ای ازسوی جهت‌دارترین مخالفان جمهوری اسلامی نیز از رشد روزافزون قدرت منطقه‌ای ایران حکایت دارد. وضعیت روابط منطقه‌ای ایران با پاکستان، افغانستان، عراق، لبنان، سوریه و کشورهای

حاشیه خلیج فارس نشان از این مسئله دارد که دست قدرت جمهوری اسلامی در این منطقه به صورت قابل رؤیتی در حال افزایش توانایی‌های عملیاتی است. این توان ایجاد شده، فرصتی بی نظیر در اختیار دولت آقای روحانی قرار داده است که با استفاده مناسب از آن می‌تواند به برخی مشکلات منطقه‌ای و بین‌المللی ایران سامان داده و از آن در مذاکرات آتی استفاده کند. آرام شدن اوضاع در عراق و تقویت جبهه سوریه، این مسئله را تقویت خواهد کرد. گسترش این نوع نگاه سبب تقویت اثبات قدرت منطقه‌ای بودن ایران می‌شود.

- تغییر جایگاه خاورمیانه در راهبرد ایالات متحده: استراتژی کلان امنیتی ایالات

متحده که در اواخر سال ۲۰۱۲ منتشر شد، به وضوح از چرخش نگاه آمریکایی از آتلانتیک به سمت پاسیفیک حکایت دارد. در این نگاه جدید، ایالات متحده تلاش دارد تا بیشتر قوایش از نقاط مختلف دنیا را در شرق آسیا متمرکز و بدین وسیله چین را به عنوان قدرت جدید کنترل کند. این امر به معنای کاهش اهمیت خاورمیانه در سیاست بلندمدت آمریکا به جهت حضور مستقیم است. به عقیده بعضی از کارشناسان، وضعیت منطقه شبیه سال‌های ابتدای دهه ۱۹۷۰ و خروج انگلستان از آن است. در چنین شرایطی مناسبات جدید قدرت در منطقه شکل خواهد گرفت و ایران به عنوان قدرتمندترین کشور منطقه می‌تواند در رایزنی‌های آینده نقش مهمی ایفا نماید.

- تغییر ترکیب قدرت جهانی: طبق ارزیابی‌های معتبر صورت گرفته، ظرف چند

سال آینده، در سطح‌بندی کشورهای قدرتمند اقتصادی جهان تغییر محسوسی اتفاق خواهد افتاد و چین جای ایالات متحده را به عنوان قوی‌ترین اقتصاد جهانی خواهد

گرفت. هند از هم‌اکنون با پشت سر گذاشتن ژاپن به جایگاه سومین قدرت اقتصادی دست یافته است و ظرف دو دهه آینده به دومین قدرت جهانی تبدیل می‌شود. این حقیقت در کنار رشد سریع هزینه‌ها و به تبع آن قدرت نظامی چین و هند، نشان از تغییر آشکار تقسیم قدرت جهانی به ضرر غرب به رهبری آمریکا دارد. با توجه به مشکلات تاریخی ایران با کشورهای غربی و رابطه خوب با کشورهای شرقی، چنین تحولی امکان فعالیت پر حجم جدید را در اختیار ایران می‌گذارد که امید به افزایش توان بازیگری دیپلماسی ایران در سطح جهانی را به همراه دارد.

۲. سطح‌بندی وضعیت سیاست خارجی جمهوری اسلامی

نوع دوم نگاه به مسائل آتی سیاست خارجی جمهوری اسلامی در کنار بررسی فرصت و تهدید، ارزیابی براساس سطوح مختلفی است که سیاست خارجی ایران با آنها درگیر است. طبق عرف آکادمیک بررسی سطوح در سیاست خارجی، سه سطح همسایگان، منطقه‌ای و جهانی در این نوشتار مورد توجه قرار می‌گیرد.

۱-۲. سطح همسایگان

در سطح همسایگان جمهوری اسلامی، چند مسئله قابل توجه برای دولت آینده وجود دارد که نیاز به سیاستگذاری منسجم و منظم در آنها احساس می‌شود. این مسائل عبارتند از:

- نفت و انرژی: به دلیل مشکلات حاصل از تحریم‌های نفتی وضع شده بر ضد

ایران و رقابت‌هایی که از گذشته نیز در این حوزه وجود داشت، مسئله نفت و بازار جهانی آن اهمیت ویژه‌ای در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران یافته است. در حال حاضر کسری بازار جهانی به دلیل کاهش صادرات نفت ایران را کشور عربستان با افزایش قابل توجه تولیدش پوشش داده است و به کشورهای دیگر نیز وعده می‌دهد که در صورت قطع خرید نفت ایران، می‌توانند روی نفت عربستان برای پوشش نیازهای داخلی خود حساب کنند. در حوزه صادرات گاز طبیعی نیز همین وضعیت وجود دارد. رقابت میان ایران با ترکمنستان، قطر و روسیه در صادرات گاز روز به روز در حال افزایش است. احتمال اضافه شدن افغانستان به این رقابت‌ها را نیز در صورت ایجاد آرامش در این کشور نباید دستکم گرفت. مسائل داخلی اوپک نفتی و همچنین شکل‌گیری مؤثر اوپک گازی از مهمترین مسائل آتی سیاست خارجی جمهوری اسلامی است که در دولت یازدهم باید سامان یابد.

- سلطه و قدرت منطقه‌ای: در منطقه جنوبی ایران، رقابت برای تبدیل شدن به قدرت مسلط منطقه‌ای از گذشته وجود داشته و این رقابت در بعضی زمان‌ها شکل خشن و نظامی هم به خود گرفته است. این رقابت در حال حاضر در میان کشورهای عربستان سعودی و قطر با قدرت طبیعی منطقه یعنی ایران است. قطر به مدد رسانه و همچنین پول هنگفت صادرات گاز مشترک با ایران و عربستان سعودی به کمک نفت و ایدئولوژی منحنی و هابیت درصدد گسترش این نفوذ هستند و هر دو در این مسیر به سد ایران برخورد کرده‌اند. رهیافت مناسب سیاست خارجی در تثبیت موقعیت برتر منطقه‌ای ایران و مقابله با این رقابت‌های غیرسازنده و خارج از عرف سیاسی

نوین، از الزامات فراروی سیاست خارجی دولت آقای روحانی است. نوع نگاه وی به روابط با کشورهای عربی حاشیه جنوبی خلیج فارس می‌تواند از شدت درگیری‌ها در این رقابت بکاهد.

- همکاری‌های ضد ایرانی: یکی از دغدغه‌های جدی جمهوری اسلامی پیدایش همکاری‌های نوین منطقه‌ای در همسایگی ایران با هدف مشخص ضربه به منافع کشورمان است. حضور مستقیم رژیم صهیونیستی در این همکاری‌ها نشان از همین موضوع دارد. در این خصوص می‌توان به دو مورد مشخص جمهوری آذربایجان و بخش کردستان عراق اشاره کرد. جلوگیری از شکل‌گیری چنین همکاری‌هایی و مانع شدن از تبدیل این همکاری‌ها به ائتلاف‌ها نیز از دغدغه‌های مهم سیاست خارجی ایران در دوره آتی باید باشد.

درخصوص قراردادهای نظامی جمهوری آذربایجان، مهمترین نکته‌ای که باید مورد توجه قرار گیرد، خریدهای این کشور از رژیم صهیونیستی است. آذربایجان در چند سال اخیر چند قرارداد مختلف در این زمینه به امضا رسانده است. در چند ماه گذشته قرارداد بزرگ خرید سلاح از اسرائیل توسط باکو امضا شد. این قرارداد بین دولت جمهوری آذربایجان و مؤسسه هوافضای اسرائیل منعقد شده است. لازم به توضیح است که جمهوری آذربایجان با خرید هواپیماهای بدون سرنشین در یکسال اخیر قدرتش در این حوزه از ترکیه و روسیه نیز فزونی گرفته است. ازسوی دیگر، نوع سلاح‌هایی که این کشور از صنایع نظامی اسرائیل خریداری می‌کند، مانند امکانات ویژه هواپیماهای هرون و سرچر، با تهدیدات امنیتی آن که عمدتاً ازسوی ارمنستان مطرح است، مطابقت ندارد.

نکته دیگر همکاری اطلاعاتی آذربایجان و رژیم صهیونیستی است. تغییر رفتار آذربایجان در این زمینه از سال ۲۰۰۷ شکل آشکار به خود گرفت و همکاری نزدیک این کشور با اسرائیل و دستگاه جاسوسی موساد افزایش معناداری یافت. همزمان با تهدیدهای امنیتی بعد از انتخابات ریاست‌جمهوری سال ۱۳۸۸ این تهدیدها نیز افزایش یافت. چند ترور و بمبگذاری در ایران که موساد در عملیاتش نقش مستقیم داشت، از طریق آذربایجان حمایت لجستیکی می‌شد. دستگیری عوامل ترور شهدای هسته‌ای، تأییدی بر این موضوع است. دستگیری عوامل چند شبکه جاسوسی نیز همین موضوع را تأیید می‌کند. این مسائل سبب شد تا وزارت اطلاعات به صورت رسمی به آذربایجان در خصوص اقداماتش در جهت ضربه به امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران هشدار دهد.

۲-۲. سطح منطقه‌ای

در سطح منطقه‌ای مهمترین مسائل پیش روی ایران سه موضوع سوریه، بحرین و عراق است که در ادامه به آنها اشاره می‌شود:

- سوریه: بسیاری از کارشناسان منطقه‌ای بر این باورند که بحران سوریه تعیین‌کننده آینده سیاسی منطقه است. این بحران در خوش‌بینانه‌ترین حالت طی ۶ ماه آینده حل نخواهد شد و به همین جهت، سیاست خارجی دولت آینده به‌طور اجتناب‌ناپذیری با این مسئله درگیر خواهد بود. علاوه بر تعیین قدرت منطقه‌ای در بحران سوریه، این درگیری آزمونی جهت آمادگی نیروهایی است که در آنجا بر ضد

دولت بشار اسد می‌جنگند. همان‌گونه که جنگ در لیبی علیه قذافی، امکانی را برای هماهنگ‌سازی نیروهای سلفی در اختیار حامیان‌شان قرار داد، جنگ سوریه نیز امکان لشگرکشی به نقاط مختلف دنیا را در آینده فراهم خواهد ساخت. این مسئله جدی بودن تهدید برای ایران و روسیه را نشان می‌دهد.

- عراق: در مسئله عراق، چند نکته مهم برای سیاست خارجی ما وجود دارد. نخستین مسئله، انسجام دولت شیعی در عراق است. فشارهای کنونی بر دولت عراق برای موضع‌گیری و فاصله گرفتن از جمهوری اسلامی ایران به همین جهت است. خطر جدی جدا شدن کردستان عراق از این کشور، در آینده نزدیک به واقعیت نزدیک می‌شود و چالشی مهم برای سیاست خارجی ایران محسوب خواهد شد. در موضوع انرژی نیز، تنها رقیب واقعی که به‌لحاظ عملیاتی می‌تواند جایگزین نفت ایران در بازار جهانی باشد، دولت عراق و ذخایر فراوان و ارزان این کشور است. همکاری ایران و عراق در این خصوص نیز مهم است. به فرض قریب به واقع ادامه تحریم‌ها، بازی عراق در کاهش مضرات تحریم نیز قابل توجه است. با توجه به همه این موضوعات، استراتژی دولت آینده در قبال مسائل عراق بسیار قابل توجه است.

دولت عراق در حال حاضر با دو تهدید عدم ثبات و عدم کارآیی مواجه است تا در انتخابات آینده این کشور نتواند موفقیتی کسب کند. جمهوری اسلامی تلاش کرده با صادرات برق و همکاری فنی و علمی به دولت عراق برای افزایش کارآیی کمک کند. شرکت دادن عراق در مناسبات منطقه‌ای و جهانی مانند برگزاری جلسه ایران و ۶ کشور مقابل در بغداد نمونه‌ای در همین راستاست. به‌نظر می‌رسد باید برای کاهش

ناامنی‌های موجود در عراق نیز دست به اقدامات جدیدی زد.

- بحرین: سیاست جمهوری اسلامی ایران در خلیج فارس ارتباط مستقیمی با آینده وضعیت بحرین دارد. سرکوب گسترده مردم توسط رژیم آل خلیفه و سکوت همه مجامع جهانی و دولت‌های منطقه و حتی رسانه‌های مهم سبب شده تا وضعیت اسفباری در بحرین ایجاد شود.

دولت جدید باید تلاش کند تا مسئله بحرین به شیوه‌ای عادلانه حل شده و منافع مردم بحرین تأمین گردد. از سوی دیگر این راه حل باید مورد قبول کشورهای منطقه نیز قرار گیرد تا قابلیت اجرایی یابد.

۲-۳. سطح جهانی

در سطح جهانی مهمترین دغدغه آتی سیاست خارجی ایران، نوع روابطش با ایالات متحده است. بدون تردید، نگاه رئیس‌جمهور آتی به این مسئله در شکل‌گیری مناسبات منطقه‌ای و جهانی ایران بسیار اثرگذار است و به عقیده برخی از صاحب‌نظران سیاست خارجی، کلید همه مسائل سیاست خارجی ایران در همین نکته نهفته است.

جمهوری اسلامی برای سامان دادن به مسائل اقتصادی در کوتاه‌مدت و بهبود مناسبات خارجی نیاز به کاهش تنش با آمریکا دارد. مطرح شدن ایران به‌عنوان مهمترین دغدغه سیاست خارجی آمریکا با توجه به واقعیت‌های مادی اساساً نادرست است و باید رفع گردد؛ چه آنکه رقابت ایران و آمریکا در حوزه فکری و ایدئولوژیک است و ارتباطی به رقابت‌های نظامی، اقتصادی و سیاسی ندارد. جمهوری اسلامی با

ارائه مدل جدیدی از حکومت که رقیب مدل سیاسی ایالات متحده است خطری جدی را برای نظام سلطه ایجاد کرده و رقابت اصلی دو طرف هم در همان حوزه فکری است که به سایر مسائل گسترش یافته است.

ازسوی دیگر، آمریکا نیز در دوره دوم ریاست‌جمهوری اوباما تلاش دارد به‌سوی ایران حرکت کند، زیرا شعار اصلی اوباما با عنوان تغییر به هیچ سرانجامی نرسید و او برای باقی ماندن در حافظه تاریخی آمریکا نیاز به سامان دادن به مناسبات با ایران دارد. همچنین آمریکا در حال کاهش تمرکز بر خاورمیانه است و به همین دلیل باید با ایران برای ادامه حضور کم‌هزینه در منطقه به توافق برسد.

به این دلایل و دلایل متعدد دیگر، دو طرف نیاز دارند تا سطح تنش را کاهش داده و به نوعی نمایش برای آرام شدن اوضاع دست بزنند. در این راه، سیاست رئیس‌جمهور آینده و اینکه چگونه این کار را انجام خواهد داد، بسیار مهم خواهد بود.

۳. جهت‌گیری آتی سیاست خارجی

رهبری معظم انقلاب اسلامی درخصوص اصول سیاست خارجی جمهوری اسلامی، سه اصل عزت، حکمت و مصلحت را بیان کردند. ایشان همچنین در جای دیگر، راهبرد عقلانیت، معنویت و عدالت را برای سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران معرفی کردند. با توجه به این اصول و راهبردها و همچنین مواردی که به‌عنوان مسئله‌شناسی سیاست خارجی جمهوری اسلامی در چند سال آینده بیان شد، به‌نظر می‌رسد مهمترین نیاز سیاست خارجی کشور، مانند مسائل داخلی، نیاز به آرامش

باشد. دولت آقای روحانی باید در حوزه سیاست خارجی، موضعی مثبت و سازنده داشته باشد و به سمت رابطه نزدیک‌تر با چین و روسیه حرکت کند تا در سیاستگذاری‌های آینده جهانی بتواند از منافع جمهوری اسلامی ایران و اهداف بلند انقلاب اسلامی قدرتمندانه دفاع کرده و به آنها دست یابد. هرکدام از این موارد در ادامه شرح داده می‌شود.

- نیاز به آرامش: سیاست خارجی جمهوری اسلامی مانند سیاست داخلی آن مدتی است بسیار پرتلاطم ظاهر شده است و نیاز به آرامش دارد. این آرامش شامل ساختار اداری و اجرایی نیز می‌گردد. در حوزه سیاست خارجی باید شرح وظایف هرکدام از نهادهای مسئول تعریف شده و جلوی تداخل وظایف اجرایی گرفته شود. نمایندگان ویژه رئیس‌جمهور و معاونت امور بین‌الملل از جمله این موارد است.

اختلافات حوزه سیاست خارجی مورد دیگری است؛ به این معنا که اکنون تفاوت مواضع در حوزه روابط خارجی میان نخبگان حکومتی سطحی فزاینده یافته و به جای ارتقای سیاست خارجی به تزیید اختلافات منجر شده است. آرامش در این خصوص به معنای حل اختلافات در جلسات کارشناسی و جلوگیری از سرایت آنها به متن جامعه است.

- مواضع مثبت و سازنده: در طول دوره دولت نهم، جمهوری اسلامی برای جبران ناکارآمدی سیاست خارجی قبلی، سیاست تهاجمی را در دستور کار قرار داد و توانست محبوبیت و مقبولیت قابل توجهی در جهان اسلام کسب کند. تغییر این سیاست در دولت دهم به جهت پررنگ بودن نقش آقای احمدی‌نژاد در سیاست

تهاجمی قبلی از سوی جهان مورد قبول قرار نگرفت. اکنون با تغییر دولت، فرصت مناسبی است تا نگاه جهانی به سیاست خارجی جمهوری اسلامی به سمت یک سیاست اهل تعامل و مثبت در چارچوب منافع ملی تغییر یابد. این کار با برنامه‌ریزی مناسب و دقت نظر در مواضع جناب آقای روحانی سهل‌الوصول خواهد بود.

- رابطه نزدیک‌تر با چین و روسیه: همان‌گونه که در توضیح تغییر مناسبات

جهانی ذکر شد، چین ظرف چند سال آینده به قدرت نخست اقتصادی دنیا تبدیل می‌شود و همین مسئله روابط مبتنی بر قدرت در نظام بین‌المللی را متحول خواهد ساخت. جمهوری اسلامی باید تلاش کند تا روابط فعلی با چین که سود بیشتر را برای طرف چینی در پی دارد به روابط استراتژیک دو طرف تبدیل کند تا نقش ایران در آینده مناسبات جهانی تحکیم شود. روسیه نیز با اتخاذ سیاست جدید و به کمک درآمدهای سرشار فروش نفت و گاز تلاش دارد دوباره به مناسبات جهانی قدرت بازگردد. مواضع این دولت در قبال حوادث داخلی سوریه نمادی از همین سیاست است. جمهوری اسلامی باید روسیه را متقاعد کند که کلید حضور در خاورمیانه و خلیج فارس ایران است و راهی جز این انتخاب وجود ندارد.

در نهایت باید تأکید کرد که با توجه به شرایط جهانی، منطقه‌ای و داخلی، اهمیت سیاست خارجی در مواضع دولت آینده بسیار پررنگ است. تمرکز علمی و کارشناسانه بر سیاست خارجی و به‌کارگیری نیروهای متخصص و علمی در این حوزه مهم باید دغدغه اصلی دولت آینده باشد تا به منافع ملی از این جهت حیاتی آسیبی وارد نشود.

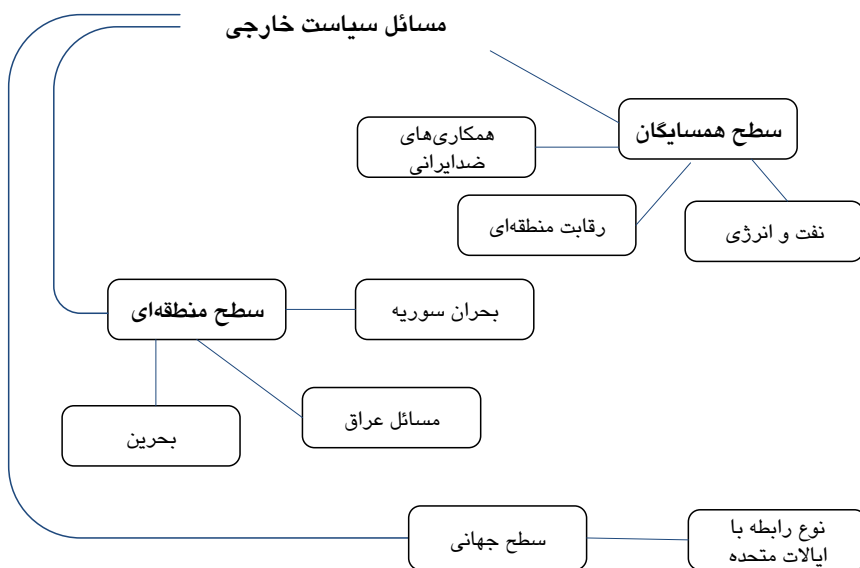
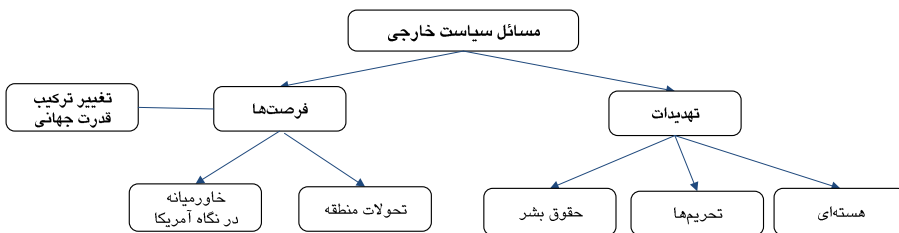
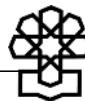
نتیجه‌گیری

این نوشتار به بررسی مهمترین مسائل پیش روی سیاست خارجی دولت یازدهم اختصاص داشت. مهمترین تهدیدات حوزه سیاست خارجی عبارتند از: مسئله هسته‌ای، رویارویی با غرب (تحریم‌ها) و موضوع حقوق بشر که در این میان مسئله هسته‌ای و تحریم‌ها در هم تنیده شده و احتمالاً راه‌حل یکسانی خواهد داشت.

اصلی‌ترین فرصت‌های پیش روی سیاست خارجی نیز عبارتند از: اوضاع و تحولات منطقه، تغییر جایگاه خاورمیانه در راهبرد ایالات متحده و تغییر ترکیب قدرت جهانی. در میان این موارد سمت و سوی تحولات منطقه‌ای، اصلی‌ترین مزیت در اختیار دستگاه سیاست خارجی دولت یازدهم خواهد بود.

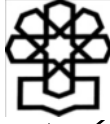
در سطح‌بندی مسائل سیاست خارجی، موضوعاتی مانند نفت و انرژی، رقابت‌های منطقه‌ای و همکاری‌های ضد ایرانی در سطح همسایگان، بحران سوریه، عراق و بحرین در سطح منطقه‌ای و نوع رابطه با آمریکا در سطح بین‌المللی پیش روی دولت یازدهم خواهد بود و دولت آقای روحانی ناگزیر است سیاست مشخصی را در قبال آنها پیگیری نماید.

با توجه به این مسائل، سیاست خارجی دولت یازدهم نیاز به آرامش دارد و باید موضعی مثبت و سازنده از خود به نمایش بگذارد و سعی نماید همکاری‌های بین‌المللی چندجانبه و مؤثر داشته باشد.

منابع و مآخذ

۱. دهقانی فیروزآبادی، سیدجلال. سیاست امنیتی جمهوری اسلامی ایران در قفقاز جنوبی، فصلنامه ژئوپلیتیک، سال ششم، شماره اول، بهار ۱۳۸۹.
۲. دهقانی فیروزآبادی، سیدجلال. سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران، تهران، انتشارات سمت، ۱۳۸۸.
3. CIA World Factbook, 15, Aug, 2012.
4. <http://www.news.az/articles/15325>.
5. David Barno, Nora Bensahel, Travis Sharp, How to Cut the Defense Budget Responsibly, Foreign affairs, 02, Nov 2011.
6. http://www.nytimes.com/2011/08/14/opinion/sunday/an-iranian-cult-and-its-american-friends.html?_r=1.
7. N,N (2012) "Industries in 2012 Presidential Election" , Center For Responsive Politics, from: <http://www.opensecrets.org/industries/index.php>, retrieved at 26/9/2012.

مرکز پژوهش‌ها
مجلس شورای اسلامی

شماره مسلسل: ۱۳۱۲۳

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: مهمترین مسائل سیاست خارجی دولت یازدهم

نام دفتر: مطالعات سیاسی (گروه سیاست خارجی)

تهیه و تدوین: علیرضا کوهکن

ناظر علمی: ناصر جمالزاده

متقاضی: معاونت پژوهش‌های سیاسی - حقوقی

ویراستار: حسین صدری‌نیا

واژه‌های کلیدی:

۱. سیاست خارجی

۲. دولت یازدهم

۳. آقای روحانی

۴. جمهوری اسلامی

تاریخ انتشار: ۱۳۹۲/۵/۱۳